

İLETİŞİM ARAŞTIRMALARINDA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

A Research On Methods And Technical Used Within Communication Research

Öğretim Görevlisi, Sevgi KAVUT²

İstanbul Gelişim Üniversitesi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
İstanbul

ORCID: 0000-0002-0253-3906

ÖZ

İletişim alanındaki yöntemler ve teknikler kullanılarak yapılan doktora tezlerinin analizi için bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, iletişim araştırmalarındaki yöntem ve tekniklerin kullanıldığı alanda yapılmış olan doktora tezlerini analiz ederek, alanda kullanılan yöntem ve teknikler hakkında iletişim bilimine yeni bilgiler kazandırmak ve alanın gelişimine katkıda bulunmaktır. Çalışmada öncelikle iletişim alanında kullanılan yöntemler ve teknikler literatür taraması ile incelenmiş, ardından YÖK Ulusal Tez Merkezi "İletişim" kavramı ile taranarak 2013-2018 yılları arasındaki anabilim dalı iletişim olan izinli doktora tezleri analiz edilmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi ile ulaşılan erişime açık/izinli iletişim alanındaki doktora tezleri; Anabilim dalları, sayfa sayıları, yıllara göre dağılımları, kullanılan yöntem ve teknikler, üniversite dağılımları açısından içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yıl, sayfa sayısı, üniversiteler, Anabilim dalları, yöntem ve teknikleri bakımından tezlerin sayı ve yüzde dağılımları ile aralarındaki sayısal farklar analiz edilmiştir. Bu çalışmada Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı tez merkezi aracılığıyla ulaşılan erişime açık/izinli iletişim alanında yapılmış olan doktora tezleri incelenmiştir. İletişim alanındaki izinli 77 doktora tezi incelenmiştir. Bu çalışmanın güncel bir çalışma olması açısından tarih aralığı olarak 2013-2018 baz alınmıştır. Araştırma, 2013-2018 yılları arasında İletişim Anabilim dallarında yapılmış olan izinli doktora tezleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda iletişim alanında en çok kullanılan araştırma tekniğinin anket olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Yöntem, Teknik, Doktora Tezleri, İletişim Araştırmaları

Extended Abstract: Communication studies were stated that date back before christ 25.000 date range from cave pictures to the invention of writing of Sumerians. Roots of communication studies were clarified that from researchs related to retorics of Ancient Greece philosophers to Middle Ages and Renaissance developed thoughts in consideration of this studies subsequently reached from nineteenth century to twenty one century (Özudoğru, 2014: 261). According as Geray were discriminated by Lazarsfeld one of the oldest discrimination in communication researchs issues in 1941. Lazarsfeld, sorted to two section as executive and critical communication research. First, has been defined executive research involved studies in line with certain purpose and with attribution instrumental in case second as critical researchs that deal with in perspectives cultural, social and historical as omnibus communication process (Geray, 2006: 56).

¹ Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

² sevgikavutt@gmail.com; skavut@gelisim.edu.tr;

In this study, has performed by using in communication field methods and technicals a research for analysis doctorate dissertations. Goal of study is to contribute communication field development and to gaining new knowledge about in communication field used methods and technicals, by preparing communication fields doctorate dissertations in communication researchs methods and technicals. Primarily has examine with literature search, after doctorate dissertations were investigated department of communication by scanning with communication notion between 2013 and 2018 doctorate dissertations accessible and allowed on national dissertation center of the Council of Higher Education. In this research were used department of communication doctorate dissertations accessible and allowed communication through the national dissertation center of the Council of Higher Education. Study of result showed that the most used research technique of survey in communication field.

In literature section of this study is indicated issue content analysis, discourse analysis, semiotics, textual analysis, field research, case study, ethnography, netnography, frame analysis, survey, interview, triangulation method, observation, focus group discussion, document review and experiment method and technique used in communication field. In case research section is examined permitted doctorate dissertations department of communications between 2013 and 2018 in national dissertation center of the Council of Higher Education.

It has been used permitted doctorate dissertations in communication field as material national dissertation center of the Council of Higher Education. This study were restricted with permitted doctorate dissertations department of communications between 2013 and 2018. Accordingly in this study is analyzed total 77 doctorate dissertations as departments of 34 public relation and publicity, 1 press and broadcast, 20 journalism, 9 communication sciences, 4 media studies, 8 radio, cinema and television, 1 cinema and television.

In study has deduced 26 dissertations in 2013, 22 dissertations in 2014, 16 dissertations in 2015, 4 dissertations in 2017 and 6 dissertations in 2018 as has examined distribution by years permitted doctorate dissertations which made between 2013 and 2018. All in all doctorate dissertation which made between 2013 and 2018 has observed while dissertation numbers induced by years between 2013 and 2017, from years 2018 increased. In this conclusion may be submitted due to examination of permitted doctorate dissertations.

Open to Access / Permitted doctorate dissertations in communication field via being reached national dissertation center of the Council of Higher Education has been examined with content analysis method in terms of page numbers, departments, methods and technique, distribution by years, university range. Number and percentage distribution of dissertation with majority has been analyzed in regard to years, page numbers, university, method and technique.

Page numbers of permitted doctorate dissertations is examined in communication science field. According as realized datas is seen the most page numbers 525 and at least page numbers 127 when page numbers is investigated. Mean page number in doctorate dissertations has been observed as 270. All in all page numbers doctorate dissertations in communication discipline claimed that not to happened page number between dissertation quality direct connect. It may be reasoned that not be correlate dissertation attribution with page number either slight or much and using of communication research methods and technique when doctorate dissertation examined.

It has been investigated according to departments distributions being made in communication science of doctorate dissertations. In the light of findings has been observed that been the most doctorate dissertations endowed with communication science of Public Relation and Publicity.

It has been seen that possessed Istanbul, Marmara and Selcuk University the high numbers of publication dissertation when doctorate dissertations were analyzed distributions by university of communication science inclusively all department. At the same time at least doctorate dissertation endowed with university has been determined as Kocaeli University with one doctorate dissertation and percent one.

The main result of the study in doctorate dissertation being written in communication of all departments is seen that use methods and technique of concepts interchangeably and indiscriminated between methods and technique concepts. It has been determined that not been research methodology dissertations as different a section. Dissertation numbers has been founded that not define as different a section in eight dissertations as well as stated research method and research technique. Moreover, in doctorate dissertation substantially is used one method with 56 percentage.

Key Words: *Communication, Method, Technical, Communication Researchs, Doctorate Dissertations*

Giriş

Bu çalışmada iletişim alanında kullanılan yöntemlerin ve tekniklerin literatür taraması yapılmış, ardından doktora tezleri üzerine bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle iletişim alanında kullanılan yöntemler ve teknikler literatür taraması ile incelenmiş, ardından YÖK Ulusal Tez Merkezi "İletişim" kavramı ile tarandığında 2013-2018 yılları arasındaki anabilim dalı iletişim olan izinli doktora tezlerinin incelemesi yapılmış, alan-yöntem arasındaki ilişkinin analiz edilerek sonuç ve değerlendirme yapılması aşamaları ile oluşturulmuştur.

Araştırma sonucunda iletişim araştırmalarında kullanılan yöntem ve teknikler ile alanda yapılmış olan doktora tezlerini analiz ederek alanda kullanılan yöntem ve teknikler hakkında iletişim bilimine yeni bilgiler kazandırarak alanın gelişimine katkıda bulunmak hedeflenmiştir. Araştırmada materyal olarak Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı tez merkezi aracılığıyla ulaşılan erişime açık/izinli iletişim alanında yapılan doktora tezleri incelenmiştir. İletişim kavramı ile 2013-2018 yılları arasındaki izinli doktora tezleri tarandığında 304 kayıt bulunmuştur. Bu çalışma 2013-2018 yılları arasında iletişim anabilim dallarında yapılmış olan izinli doktora tezleri ile sınırlandırılmıştır. İletişim alanındaki izinli 77 doktora tezi incelenmiştir.

İletişim üzerine yapılan çalışmaların M.Ö 25.000 tarihlerine uzanan mağara resimlerinden Sümerlerin yazıyı icadına dayandığı belirtilmiştir. Antik Yunan düşünürlerinin retorik ile ilgili yaptıkları araştırmalarından, bu çalışmalar ışığında geliştirdikleri düşünceleri içine alacak şekilde Ortaçağ ve Rönesans'a, ardından 19. yüzyıldan 21. yüzyıla ulaştığı açıklanmıştır (Özüdoğru, 2014: 261). İletişim araştırmaları konusundaki en eski ayrımlardan birinin Lazarsfeld'in 1941'de yaptığı ayrımı olduğunu belirten Geray, Lazarsfeld'in iletişim araştırmalarını yönetsel ve eleştirel olmak üzere iki bölüme ayırdığını açıklamıştır. Birincisi belli bir hedef doğrultusunda ve araçsal nitelikli çalışmaları kapsayan yönetsel araştırmalar, ikincisi ise iletişim sürecini toplumsal, kültürel ve tarihsel çerçevede geniş kapsamlı ele alan eleştirel araştırmalar olarak tanımlanmıştır (Geray, 2006: 56). İletişim çalışmaları alanı özelinde nicel/nitel yöntem bilim ayrımı ise daha çok Amerikan liberal-çoğulcu ve Avrupalı eleştirel gelenekler arasındaki iki farklı yöntem bilim anlayışını ve analiz türünü vurgulamak için kullanılmaktadır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse; Amerikan iletişim araştırmalarındaki nicel yöntem bilim anlayışı (siyaset bilimi, sosyoloji, sosyal psikoloji disiplininin etkilenmelerle yürütülen) ampirik ve davranışçı yöntemlerin benimsendiği liberal-çoğulcu çalışmalarla karakterize edilmektedir. Kıta Avrupası geleneğindeki iletişim çalışmalarında ise, nicel yöntem bilime karşı mesafeli, toplumsal bilimlerle insani bilimleri buluşturan ve nitel yöntem bilim anlayışını ön plana çıkartan eleştirel bir analiz tarzı ön plana çıkmaktadır. Nicel/nitel ayrımı, özellikle 1940'lı ve 50'li yıllarda (istisnaları göz ardı etme pahasına) iki farklı analiz tarzını tarif etmekte kullanılmış ve 1960'lı yıllardan itibaren her iki gelenek içindeki yeni yönelimlerle birlikte tanımlayıcı gücünü yitirmiştir (Uyanık, 2016: 65).

Bu çalışmanın literatür taraması kısmında iletişim alanında kullanılan yöntemler ve teknikler içerisinde yer alan içerik analizi, söylem analizi, göstergebilim, metin çözümlemesi, saha araştırması, örnek olay incelemesi, etnografi / internet etnografisi, çerçeveleme analizi, üçgenleme yöntemi, anket, görüşme, gözlem, odak grup görüşmesi, doküman incelemesi ve deney konularına yer verilmiştir. Araştırma bölümünde ise YÖK Ulusal Tez Merkezi 2013-2018 yılları arasında erişime açık iletişim anabilim dallarında yazılmış olan 77 doktora tezi incelenmiştir.

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı iletişim araştırmalarında kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgi edinip, alanda yapılmış olan doktora tezlerini analiz ederek, alanda kullanılan yöntem ve teknikler hakkında iletişim bilimine yeni bilgiler kazandırarak alanın gelişimine katkıda bulunmaktır. İletişim alanında hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığını, bu yöntem ve tekniklerin hangi alanlarda tercih edilebileceğini ortaya koymaktır.

2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırmada materyal olarak Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı tez merkezi aracılığıyla ulaşılan erişime açık/izinli iletişim alanında yapılan doktora tezleri kullanılmıştır. İletişim kavramı ile 2013-2018 yılları arasındaki izinli doktora tezleri tarandığında 304 kayıt bulunmuştur. Bu çalışma 2013-2018 yılları arasında iletişim anabilim dallarında yapılmış olan izinli doktora tezleri ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda 34 Halkla İlişkiler ve Tanıtım, 1 Basın ve Yayın, 20 Gazetecilik, 9 İletişim Bilimleri, 4 Medya Çalışmaları, 8 Radyo Sinema ve Televizyon, 1 Sinema ve Televizyon anabilim dallarında olmak üzere toplam 77 doktora tezi incelenmiştir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada ilk bölümde iletişim alanındaki yöntem ve teknikler literatür taraması ile incelenmiştir. İkinci bölümde iletişim alanında yapılan 2013-2018 yılları arasındaki doktora tezleri içerik analizi yöntemi ile analiz edilip son bölümde alan ve yöntem ilişkisi bağlamında değerlendirme yapılmıştır.

4. İletişim Araştırmalarında Kullanılan Yöntem ve Teknikler 4.1. İçerik

Çözümlemesi

Aziz'e göre toplum bilimlerin hemen her alanında kullanılan bir gözlem tekniği olan içerik çözümlemesinin asıl ortaya çıkışı ve önem kazanması kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile olmuştur (Aziz, 2013: 129). İçerik çözümlemesi ile ilgili olarak birçok tanım yapılmıştır. Ancak bu tanımlar arasında en bilineninin, bu yöntemin bilimsel olarak kullanılmaya başlanmasında büyük katkıları bulunan Bernard Berelson tarafından yapıldığı ifade edilmiştir. Berelson içerik çözümlemesini "İletişimin tanımlanan içeriğinin objektif ve sistematik açıklamalarının yapılmasını sağlayan araştırma tekniği" olarak belirtmektedir (Aziz, 2013: 131).

Yayınların, söylemlerin veya kayıtların anlaşılması ve karşılaştırılması için kullanılan bir yöntem olan içerik analizinin amacı, belgelerdeki veya dosyalardaki mesajın bir sistem içerisinde tanımlanmasını yapmaktır (Arıkan, 2011: 56). İçerik analizi temel olarak yazılı, sözlü, görüntülü veya kaydedilmiş belgelerin incelenmesidir. Başka bir deyişle içerik analizi sistemli ve nesnel bir şekilde mesajların özelliklerini belirleyerek çıkarsamalar yapma tekniğidir (Erdoğan, 2003: 197).

İletişim araştırmalarında mesajın incelenmesine yönelik literatüre bakıldığında, yöntem olarak en sık içerik çözümlemesinin kullanıldığı görülmektedir (Atabek, Atabek, 2007: 1). İçerik çözümlemesinin kabul gören bir yöntem olarak iletişim çalışmalarına girmesi, esas olarak Berelson'un (1952) Content Analysis in Communication Research başlıklı ünlü kitabının 1952'de yayımlanmasıyla olmuştur (Atabek, Atabek, 2007: 2). Türkiye'de 1960'lardan sonra iletişim alanının önemsenmeye başlamasıyla bilinirliği artan içerik çözümlemesi özellikle 1980'lerden sonra Türkiye'de yaygınlık kazanmış ve günümüzde iletişim alanının en çok kullanılan yöntemlerinden biri haline gelmiştir (Atabek, Atabek, 2007: 3). Bilgin'e göre içerik analizi tekniklerinin ortak noktası, çıkarsama/çıkarım esasına dayanmaları olarak tanımlanmıştır. Bu tekniklerin her biri mesajlarda gözlenen ve betimlenen öğelerden hareketle bir yorum getirme amacı taşır (Bilgin, 2006:1). Yıldırım ve Şimşek, içerik analizinde gerçekleştirilen temel işlemi birbirine benzer olgular, düşünceler, kavramlar veya yapıların biraraya getirilmesi, ardından bu olguların, kavramların veya yapıların okuyucuların anlayabileceği bir dilde düzenlenerek yorumlanması olarak ifade etmiştir (Yıldırım, Şimşek, 2013: 259). İçerikte gizli kalmış olan birçok farklı durumun açıklık kazanmasına olanak sağlayan içerik analizinde incelenen dokümanın içeriğinde bulunan birimlerin (sözcük, ses, marka, renk vb.) bulunup bulunmaması, bulunuyorsa hangi sıklıkta tekrarlandığının incelenmesi en çok yapılan içerik analizi çalışmalarındandır (Kurtuluş, 2010: 51).

4.2. Söylem Çözümlemesi

Yazılmış durumda ve karmaşık bir yapı içerisinde yer alan söylemi dilbilgisel özellikleri dikkate alarak inceleyen bir yöntem olan söylem çözümlemesi, nitel ve kuramsal olarak yapılan bir çözümleme olarak tanımlanır (Aziz, 2013: 147). Gerçeğe dayalı değil, anlama dayalı bir sonucu açıklayan söylem çözümlemesinde söylemin çözümlenmiş biçimi çok öznel olabilmekte, bu nedenle çözümleyicinin yorumu olası yorumlardan yalnızca biri olmaktadır (Atabek, Atabek, 2007: 152).

Söylem çözümlemesinin amacı, söylemin üretilmesine ve devamlılığının sürdürülmesine imkan sağlayan kuralların, yapıların veya durumların ortaya konulmasıdır (Gür, 2013: 188). Atabek ve Atabek'e göre, antropoloji, etnografya, mikro sosyoloji, algısal ve sosyal psikoloji, şiir tekniği, retorik, stilistik, dilbilim, göstergebilim gibi farklı alanlarda kullanılan ve metin ve konuşmanın yapılarını, işlevlerini ve süreçlerini sistematik olarak ele alan bir yöntem olan söylem çözümlemesi diğer insan ve toplum bilimlerinden 1960'larla 1970'ler arasında ayrılan disiplinler ötesi bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Atabek, Atabek, 2007: 164).

Kuramsal çerçevesinde metinlerin üretildikleri ve tüketildikleri somut toplumsal çerçeve ve toplumsal süreçlere yer alan eleştirel söylem çözümlemesinde modelin merkezinde metin yer almaktadır (Geray, 2006: 179). Eleştirel söylem çözümlemesinin ırkçılık ve güç istismarının diğer formları gibi söylem ve sosyal yapı arasındaki ilişkinin araştırılması ile sınırlanamayacağını vurgulayan Van Dijk müdahil zihinsel modeller, amaçlar, dil kullanıcılarının diğer sosyal sunumlarının dışında (bilgi, tutum, ideoloji, normlar ve değerler) dil kullanımı ve söylemin daima var oluşuna dayandığını belirtir. Söylem çözümlemesi kültür, kavrama ve söylem arasındaki uçgenlere ayrılır (Wodak, Meyer, 2009: 14).

Herhangi bir metnin kendinden önce üretilen sayısız metni kullanmasına ve kendinden sonra üretilmiş olan sayısız metne de kaynaklık etmesine olanak sağlayan metinlerarasılık kavramı eleştirel söylem çözümlemesinde yer alan önemli kavramlardan biri olarak açıklanmıştır. İletişim alanı içerisinde haber örneği üzerinden eleştirel söylem çözümlemesi değerlendirildiğinde haber, röportaj, yorumlar gibi farklı medya türleri bu yöntem içerisinde "söylem tipleri" olarak incelenir (Geray, 2006: 180).

4.3. Göstergebilim (Semiyotik)

Genel olarak işaretlerin bilimi olarak tanımlanan semiyotik (göstergebilim-işaret bilimi) semboller ve sembollerin taşıdığı anlamların değerlendirilmesiyle uygulanır (Bilim, 2007: 123). Anlamlandırma sistemini inceleyen göstergebilim semiyoloji olarak da tanımlanır. Göstergebilimde gözlenen durumların veya açıklanabilmesi için bu durumların altında yapının incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Göstergebilimi göstergelerin ve onların çalışma biçimlerinin araştırılması olarak açıklayan Fiske'ye göre göstergebilim; göstergenin kendisine, göstergenin düzenlendiği kodlaravekodlarını içindeşlenen kültüred odaklanmaktadır (Yengin, 2017: 83).

Erdoğan'a göre göstergebilimsel tasarımda incelenen metnin öğeleri anlam vermek için ayrılmakta ve etiketlenmekte, temel öge olarak tanımlanan bir kelime, bir fotoğraf, bir el hareketi gibi göstergeler seçilerek, bu işaretler bağlı oldukları bağlam içine yerleştirilmekte, bu bağlama şifre/kod adı verilmektedir. Her işaretin yorumlandığı kod içinde anlam bulduğunu belirten Erdoğan, anlamların işaretin içinde bulunduğu şifreye/koda/bağlama göre değişkenlik gösterdiğini açıklamıştır (Erdoğan, 2012: 153). 1990'lara kadar iletişim araştırmalarında göstergebilimsel çözümleme yönteminin kullanımında sinema ağırlıklı iken, 1990'lı yıllardan itibaren toplumsal göstergebilim yönteminin geliştirilmesi sayesinde dergiler, televizyon programları, yol işaretleri ve piktogramlara kadar farklı alanlarda göstergebilim yönteminin kullanılması yaygınlık kazanmıştır (Özudoğru, 2014: 272).

Göstergebilimde dilsel göstergelere ağırlık vererek göstergeyi gösteren ve gösterilen olmak üzere iki bölüme ayıran Saussure'a göre gösteren, alıcı tarafından gönderilen mesajların duyulmasını sağlayan ses imgesi olarak tanımlanırken gösterilen ise alıcının aklında oluşan anlam olarak tanımlanır (Atabek ve Atabek, 2007: 69). Göstergebilimi mantık ile ilişkisi çerçevesinde inceleyen, ele aldığı tüm konuları göstergebilim içerisinde değerlendiren Peirce, matematiksel kesinliğe yaklaşan bir gösterge kuramı tasarlamıştır. Peirce'in önerdiği üç faktörden oluşan modelde, gösterge bir şeyin yerini tutan bir başka şey olarak açıklanırken, göstergeyi

yorumlayan bir başka gösterge ve nesne göstergenin karşılık geldiği şey olarak tanımlanmıştır. Peirce, göstergeleri fotoğraf, resim vb. nesnesiyle arasında benzerlik ilişkisi olan gösterge olan görüntüsel gösterge, duman, ayak izi gibi gösterilenle doğrudan ilişkili belirtisel gösterge ve bayrak, trafik ışıkları gibi nesnesiyle arasında nedensizlik ilişkisi bulunan sembol gösterge olmak üzere üçlükler şeklinde tanımlamaktadır. (Atabek, Atabek,2007: 70).

4.4. Saha Araştırması

Saha araştırması, genellikle araştırmacının içinde yetiştiği kültür içindeki küçük ölçekli toplumsal ortamları doğrudan gözleme imkanının bulunduğu, günümüz koşulları içerisinde incelediği ve grubun içerisine katıldığı bir nitel araştırma yöntemi olarak tanımlanır (Neuman, 2013: 541). Özellikle toplumun fakir, güçsüz ve marjinal kesimlerinin araştırmasında kullanılan saha araştırması yönteminin tercih edilmesinin en önemli sebebi, gerçeğin o kişi tarafından nasıl görüldüğünü öğrenmektir. Hızla değişen ve hareketli durumların araştırılmasında ideal bir yöntem olarak görülen saha araştırması; tek bir araştırmacının, çıplak gözle yaptığı gözlemlerle gerçekleştirilir (Arslanoğlu, 2016: 69).

Üyelerin anlam sistemlerinin içine giren ve sonra araştırmanın dışarıdan bakış açısına geri dönüş sağlayan bir yöntem olarak tanımlanan saha araştırması, uygulama amaçlı bir dizi değişmez teknikten çok, araştırmaya bir yönelimdir. Bir saha araştırmacısı, doğal toplumsal ortamlardaki toplumsal anlamları inceler ve çok sayıda bakış açısını kavrar. (Neuman, 2013: 548).

Saha araştırmasının basamakları şu şekildedir:

1. Kendini hazırlama, literatürü okuma ve odaksızlaşma
2. Bir saha bulma ve oraya erişim kazanma
3. Sahaya giriş ve üyelerle toplumsal ilişkiler kurma
4. Toplumsal bir rol belirleme, püf noktalarını öğrenme ve üyelerle geçinme
5. İzleme, dinleme ve nitel veriler toplama
6. Verilerin analiz etmeye, taslak hipotezler üretme ve değerlendirmeye başlanması
7. Ortamın belirli yönlerine odaklanma ve kuramsal örneklem kullanma
8. Üye bilgi kaynaklarıyla saha ilişkilerinin yürütülmesi
9. Bağlantıyı kesme ve ortamı fiziksel olarak terketme
10. Analizlerin tamamlanması ve araştırma raporunun yazılması (Neuman, 2013: 550).

Neuman'a göre bir saha araştırması yerinin seçilmesi önemli bir karardır ve yer seçme süreçleri hakkında notlar alınması gerekir. Saha araştırması yerinin seçiminde verilerin zenginliği, alışılmamışlık ve uygunluk olmak üzere üç etken etkili olmaktadır (Neuman, 2013: 553).

4.5. Metin Çözümlemesi

Öykü, roman, tv programı gibi herhangi bir metnin kültürel, siyasal veya ideolojik anlamının incelendiği metin analizinde anlamlar ve anlamların ilişkisi üzerinde durulmaktadır (Erdoğan, 2003: 199). Metni oluşturan dil birimleri arasındaki etkileşimler, metnin bütünlük sağlayan yapısı ve işlevi metin dilbilime dayalı bir incelemede metnin içerisinde yer alan cümlelerin tek tek analizinden daha fazla önem arz etmektedir. (Aydın, Torusdağ, 2014: 112). Van Dijk'e göre metnin anlambilimsel yapısı hem küçük hem de büyük ölçekli yapı içerisinde incelenebilmektedir. Metnin küçük yapısını, metnin bir bölümündeki tek tek önermelerin yapısı ve bu bölümler arasındaki ilişkiler oluşturmakta iken büyük yapı ise metnin bir bütün olarak incelenmesi anlamına gelmektedir (Aydın, Torusdağ, 2014:113). Metin dilbilimsel yaklaşıma göre metin çözümlemesinde temel alınan küçük ölçekli yapı metnin yüzeyde incelenmesi anlamını taşıyan bağlaşıklık görünümünü, büyük ölçekli yapı ise metnin derinlemesine analizi anlamına gelen bağdaşıklık görünümünü kapsar. (Aydın, Torusdağ, 2014:114).

4.6. Etnografi / Netnografi (Siber Etnografi)

Etnografi, bir kültürün tanımlanmasını ve başka bir yaşam şekillerini anlama çabası olarak tanımlanır. (Alyanak, 2015: 118). Etnografik araştırmalar, araştırmacının araştırma yaptığı kültür içerisindeki bireylerin veya grupların arasında katılarak bu kişilerin veya grupların yaşam şekillerini, değerlerini, inançlarını, davranış biçimlerini ve

davranış kalıplarının sebeplerini bizzat yerinde gözlemleyerek ölçümleme yöntemi olarak adlandırılmıştır (Kurtuluş, 2010: 42). Netnografik araştırmalar ise günümüz iletişim ortamlarının en etkinlerinden biri olan internet ortamında bir araya gelen gruplarında etnografik çalışmalarının uygulanması olarak tanımlanabilir (Kurtuluş, 2010: 43). Çevrimiçi etnografi niteliksel araştırma yöntemleri arasında bulunan etnografinin bilgisayar dolayımı iletişim ortamlarına uygulanmasıdır (Alyanak, 2015: 135).

4.7 .Çerçeveleme Analizi

Bir olayda belli bir konuya kuramsal tercihler ve ideolojik nedenlerden dolayı diğer konulara göre daha fazla yer verilmesi, zaman ayrılması ve seçilen belli konuların daha görünür hale getirilmesi olarak tanımlanan çerçeveleme analizi bilgi transferi ya da iletişim yoluyla insan bilincini etki altına alma yöntemi olarak açıklanabilir (Kılıç, 2007: 70). İrvan'a göre haber çerçeveleme, ele alınan bir sorunun belli bölümlerinin ayırt edilerek metin içerisinde görünür hale getirilmesidir. Haber metinleri içerisinde yer alan çerçevelerin en kapsamlı tanımının araştırmacı Robert M. Entman tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Çerçevelemeyi belli bir problemin tanımını, neden-sonuç ilişkisini, ahlaki değerlendirmesini ve çözüm önerisini desteklemek olarak gören Entman, çerçevelemeyi algılanan bir gerçekliğin belli yönlerini seçerek bunları bir iletişim metni içerisinde daha önemli hale getirmek olarak tanımlamıştır (Erken, Atabek, 2016: 83).

4.8 .Örnek Olay (Durum) İncelemeleri

Yıldırım ve Şimşek, örnek olay incelemelerini güncel bir olayın veya durumun kendi gerçek yaşamı içerisinde ele alındığı, olgu ve içerik arasındaki ayrımların net olmadığı, olayların açıklanmasında birçok kanıt veya veri toplama tekniğinin kullanıldığı koşullarda uygulanan yöntem olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 313). Örnek olay çalışmalarında özellikle kritik bir değişim yaşayan kurumların, bireylerin ve toplulukların bu değişim sürecinde neler yaşadığı, hangi boyutlarıyla nasıl etkilendiği ve sürecin aşamalarının incelenmesi sıkça ele alınan konular olarak açıklanmıştır (Saruhan, Özdemirci, 2016: 365).

4.9 .Üçgenleme Yöntemi

Üçgenleme yöntemi, edebi ürünler, medya ve kitle iletişim araçları ile alt kültürel uygulamalarda kullanılır (Pushkin, 2015: 24). Çoklu bakış açılarının kullanımı çoğunlukla üçgenleme olarak adlandırılır. Her bir durumda, bilinen üç noktaya da nesneden bilinmeyen bir nokta veya nesneye doğru nişan çizgisi çizmek için kullanılır. Genellikle bu üç nişan çizgisi, hata üçgeni olarak adlandırılan küçük bir üçgen oluşturacak şekilde kesişecektir. Üç çizginin yaklaşık olarak eşit hatalı olduğunu varsayarak, yeni noktanın ya da nesnenin doğru konumunun en iyi ölçümü, üçgenin merkezidir (Berg, Lune, 2015:22). Üçgenleme ilk olarak sosyal bilimlerde çoklu işlemselleştirme veya yakınsama geçerliliğin bir şekli tasvir eden bir metafor olarak kullanılmıştır. Bu durumlarda üçgenleme çoğunlukla tek bir kavram ya da yapıyı (veri üçgenleme) ölçmek için tasarlanmış çoklu veri toplama araçları tasvir etmek için kullanılmıştır. Üçgenleme yönteminin önemli özelliğinin, farklı veri türlerinin her birinde belirlenmiş geçerlik tehditlerine karşı koymak için onları ilişkilendirme girişimi olduğu önesürülmüştür (Berg, Lune, 2015:23).

Birbirinden farklı birçok veri toplama tekniğinin sonuçlarının karşılaştırılmasını sağlayan üçgenleme yöntemi sayesinde kullanılan yöntemlerdeki zayıf yönlerin diğer yöntemin güçlü yönleri ile telafi edilebilme, veri toplama farklı yöntem ve yaklaşımların birarada kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Dört üçgenleme türü bulunmaktadır:

Veri kaynaklı üçgenleme: Aynı konuda farklı kişilerle görüşme yapmak olarak ifade edilen veri kaynaklı üçgenleme çalışmalarında çok çeşitli veri kaynakları kullanılmaktadır.

Araştırmacı üçgenleme: Araştırmadan elde edilen bilgilerin veya bulguların biraraya getirilmesi , analiz edilmesi ve yorumlanması süreçlerinde birçok araştırmacının bulunması olarak tanımlanmıştır.

Teori üçgenleme: Diğer araştırmacıların desteğinden yararlanarak ya da basılı literatürdeki bilgilerin kullanılması yoluyla farklı görüşlere ulaşılmasına imkan sağlamaktadır. Üçgenleme türleri içerisinde en az tercih edilen olarak bilinmektedir.

Yöntem üçgenleme: Birbirinden farklı birçok veri toplama yöntemini kullanmayı gerektiren üçgenleme türüdür (Başkale, 2016:25).

4.10. Gözlem

Araştırmalarda kullanılan bilimsel gözlem, incelenen olguyla ilgili gözlemlenen verilerin sistematik olarak kaydedilmesi ve analiz edilmesine dayanır (Saruhan ve Özdemirci, 2016: 204). Arıkan'a göre gözleme dayalı araştırmalarda, araştırmacı katımlı ve katılsız gözlem olarak iki yol izlemek durumundadır. Katımlı gözlem, araştırmacının olayın içerisinde yer alarak, gruba katıldığı ve grup ile etkileşimde olduğu bir gözlem biçimi olarak tanımlanmıştır. Katılsız gözlem ise araştırmacının olayı dışarıdan gözlemediği, olayın ya da grubun içerisinde yer almadığı bir gözlem biçimidir (Arıkan, 2010: 77). Gözlemlenen kişilerin veya durumların kendi doğal ortamları içerisinde bulunması, gözlem tekniğinin en önemli özelliği olarak vurgulanmıştır (Karasar, 2012: 157).

4.11. Görüşme (Mülakat)

Görüşme, önceden belirlenen bir amaç doğrultusunda düzenlenen sorulara katılımcıların karşılıklı ve etkileşimli olarak yanıt verme olanağı sunulan iletişim süreci olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 147). Görüşme tekniği kullanmanın temel amacı genellikle bir hipotezi test etmekten ziyade diğer insanların deneyimlerini gözlemlemek ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmak olduğundan dolayı odaklanılan nokta diğer insanların öyküleri, betimlemeleri ve düşünceleri olmuştur (Türnüklü, 2000: 544). Görüşmenin, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama tekniği olduğu savunulmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikayetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir teknik olmasından kaynaklandığı belirtilmektedir (Yıldırım, Şimşek, 2013: 147).

4.12. Odak Grup Görüşmeleri

Odak grup görüşmelerinin kullanım alanları sosyoloji ve iletişim alanı ile sınırlı olmamakta, pazar araştırmaları, sağlık yönetimi araştırmaları, uygulamalı alanlarda yapılan değerlendirmeler, eğitimsel malzemelerin geliştirilmesi ve eğitim araştırmaları da büyük ölçüde kullanıldığı alanlar arasında yer almaktadır (Çokluk vd., 2011: 96). Odak grup görüşmelerinin amacı, belirlenen bir konu hakkında katılımcıların bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu bilgi edinmektedir (Çokluk vd., 2011: 98). Odak grup görüşmesi, her katılımcının konuşma, diğer katılımcılara soru sorma ve diğer kişilerin yorumlarına cevap verme fırsatının olduğu açık bir sohbettir. Odak grup görüşmeleri araştırmacının katılımcılar ile yüz yüze geldiği doğrudan bir nitel araştırma yöntemidir. Grubu genellikle 8-12 katılımcıdan oluşur. Katılımcıların özgürce düşünebilecekleri bir ortam oluşturmak için demografik ve sosyo-ekonomik özellikler açısından homojen olmasına dikkat edilir (Kurtuluş, 2000: 43).

4.13. Anket

Araştırma konusuyla ilgili olan kişilerden bilgi almak, görüş ve tutumlarını saptamak amacıyla kullanılan bir teknik olan ankete başvurulmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Konuyla ilgili deney ve gözlem yapılamaması bu nedenlerin başında yer almaktadır. Konu ile ilgili veri olmadığında, ele alınan konu çok yeni olup, henüz yeterli literatür oluşmadığında, ilgili veriler eskidiğinde, periyodik olarak tekrar tekrar soruşturmayı yenilemek gerektiğinde de anket tekniğinden yararlanılmaktadır (Arıkan, 2011: 64). Anket soru tipleri özelliklerine göre gruplandırılmalıdır. Bir ankette sorular amaçlarına göre dört başlık altında toplanmıştır. Olgu sorularında deneklerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, mesleği gibi kişisel ve sosyal durumlarını ölçmeye yönelik sorulara yer verilmektedir (Arslanoğlu, 2016: 98). Görüş ve kanaat sorularında kişilerin değerleri, inançları, duyguları, düşünceleri belirlenmeye çalışılırken bilgi sorularında ankete katılacak kişilerin konu içeriğini bilip bilmediği, biliyorsa konuyu bilme düzeyi ölçülmeye çalışılmaktadır. Davranış sorularında ise kişilerin diğer kişilerle olan ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla yöneltilen sorular üzerinde durulmaktadır (Arslanoğlu, 2016: 99).

4.14. Doküman İncelemesi

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım, Şimşek, 2013: 217). Nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynakları olan dokümanlar, araştırmacının ihtiyaç duyduğu veriyi gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilmesine olanak tanıyarak araştırmacılara hem zaman hem de para tasarrufu anlamında da katkıda bulunmaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2013: 218).

4.15. Deneş

Deneş sürecinde genellikle denekler öncelikle kontrol ve deneş grubu olarak ikiye ayrılmaktadır. İkinci adımda, iki grupta da bağımlı değişkenin ön test ölçümleri yapılır. Daha sonra gruplardan birinde incelenen bağımsız değişkene müdahale edilir, diğerinde sabit tutulur. Son aşamada bağımlı değişkenin her iki grup arasında anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği incelenir ve raporlanır (Saruhan, Özdemirci, 2016: 205).

5. İletişim Araştırmalarında Kullanılan Yöntem ve Teknikler Araştırma Bulguları

Bu araştırmada materyal olarak Yüksek Öğretim Kurulu(YÖK) Başkanlığı tez merkezinde ulaşılan erişime açık/izinli iletişim bilimleri alanında yapılmış olan doktora tezleri kullanılmıştır. İletişim kavramı ile 2013-2018 yılları arasındaki izinli doktora tezleri tarandığında 304 kayıt bulunmuştur. Bu çalışma 2013-2018 yılları arasında İletişim Anabilim dallarında yapılmış olan izinli 77 doktora tezi ile sınırlandırılmıştır.

Tablo 1: Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Sayı
2013	26
2014	22
2015	16
2016	4
2017	3
2018	6

İletişim alanında 2013-2018 yılları arasında yapılan izinli doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2013'te 26 tez, 2014'te 22 tez, 2015'te 16 tez, 2016'da 4 tez, 2017'de 3 tez, 2018 yılında 6 tez çalışması bulunmuştur. İletişim alanında yapılan 2013-2018 yılları arasındaki tezlerin dağılımı değerlendirildiğinde 2013-2017 arasında sayı yıllara göre azalırken 2018 yılından itibaren artmaya başladığı gözlemlenmiştir. Bu sonucun bulunmasında erişime açık izinli doktora tezlerinin incelenmiş olmasının etkili olduğu ileri sürülebilmektedir.

Tablo 2: Tez Sayfa Sayısı Dağılımı

En Az Sayfa Sayısı	127
En Fazla Sayfa Sayısı	525
Ortalama Sayfa Sayısı	270

Tablo 2'de iletişim alanında yapılan izinli doktora tezlerindeki sayfa sayıları incelenmiştir. Elde edilen verilere göre sayfa sayısı incelendiğinde en az sayfa sayısının 127, en fazla sayısının 525 sayfa olduğu görülmüştür. Tezlerdeki ortalama sayfa sayısının 270 olduğu gözlemlenmiştir. İletişim alanında yapılan doktora tezleri sayfa sayıları değerlendirildiğinde sayfa sayısı ile tezin kalitesi arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı ileri sürülebilmektedir. Doktora tezleri incelendiğinde iletişim araştırma yöntemlerinin ve tekniklerinin kullanımı ve tezin niteliği ile sayfa sayısının çokluğunun yada azlığının ilişkili olmadığı sonucuna varılabilmektedir.

Tablo 3: Doktora Tezlerinin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Sayı	Yüzde
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	34	45%
Basın ve Yayın	1	1%
Gazetecilik	20	26%
İletişim Bilimleri	9	12%
Medya Çalışmaları	4	5%
Radyo Sinema ve Televizyon	8	10%

Sinema ve Televizyon	1	1%
Toplam	77	100

Tablo 3'te iletişim alanında yapılan doktora tezlerinin iletişim ana bilim dallarına göre dağılımları incelenmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde en fazla doktora tezinin Halkla İlişkiler ve Tanıtım alanında yapıldığı gözlemlenmiştir. Halkla İlişkiler ve Tanıtım alanında yapılmış olan 34 tez % 45'lik orana sahipken Gazetecilik alanında 20 tez % 26, Basın ve Yayın Anabilim dalında 1 tez % 1, İletişim Bilimleri Anabilim dalında 9 tez % 12, Medya Çalışmaları Anabilim dalı 4 tez ile % 5, Radyo Sinema ve Televizyon Anabilim dalında 8 tez ile % 10, Sinema ve Televizyon 1 tez ile % 1 oranlarına sahiptir. Tezlerin geneline bakıldığında Halkla İlişkiler ve Tanıtım ve Gazetecilik Anabilim dallarında daha fazla tez çalışması yapıldığı görülmüştür.

Tablo 4: Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Sayı	Yüzde
Ankara Üniversitesi	5	6%
Anadolu Üniversitesi	3	4%
Akdeniz Üniversitesi	2	3%
Ege Üniversitesi	4	5%
Erciyes Üniversitesi	2	3%
Gazi Üniversitesi	2	3%
İstanbul Üniversitesi	16	21%
Kocaeli Üniversitesi	1	1%
Maltepe Üniversitesi	6	8%
Marmara Üniversitesi	14	18%
Selçuk Üniversitesi	18	23%
Yeditepe Üniversitesi	4	5%
Toplam	77	100

Tablo 4'te iletişim biliminin bütün anabilim dalları içerisinde yer alan doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde en fazla sayıya sahip olan üniversitelerin İstanbul, Marmara ve Selçuk Üniversitesi olduğu görülmüştür. En yüksek tez çalışmasına sahip üniversite 18 tez çalışması ile Selçuk Üniversitesi olarak bulunmuştur. En az doktora tez çalışmasına sahip üniversitenin 1 tez çalışması ve %1'lik oran ile Kocaeli Üniversitesi olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntem ve Tekniklerinin Dağılımı

Yöntem/ Teknik	Sayı
İçerik Analizi	12
Söylem Analizi	4
Göstergebilim	1
Metin Çözümlemesi	2
Saha Araştırması	15
Etnografi/Netnografi	2
Üçgenleme	1
Yapısal Eşitlik Modeli	1
Çerçeveleme Analizi	2
Örnek Olay İncelemesi	5

Anket	30
Görüşme (Mülakat)	21
Gözlem	2
Deney	3
Doküman İncelemesi	2
Odak Grup Görüşmeleri	4
Çizge Teorisi	1

Tablo 5'te iletişim alanında yapılan doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntem ve teknikleri incelenmiştir. İletişim alanı içerisinde 2013-2018 tarih aralığında tamamlanan doktora tezlerinde en çok kullanılan araştırma tekniğinin 30 tez çalışması ile anket olduğu görülmüştür. Doktora tezlerinde en az kullanılan araştırma yöntemi olarak göstergebilim, üçgenleme yöntemi, çizge teorisi, yapısal eşitlik modeli 1'er kez kullanılmıştır. İncelenen doktora tezlerinde en az kullanılan bir diğer araştırma yöntemleri/ teknikleri olarak gözlem ve doküman incelemesi ise 2'şer kez kullanılmıştır.

Tablo 6: Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntem ve Tekniklerinin Sayı ve Yüzde Dağılımı

Yöntem/Teknik	Sayı	Yüzde
Yöntem/Teknik Belirtilmemiş	1	1%
Tek Yöntem/Teknik	43	56%
İki Yöntem/Teknik	23	30%
Üç Yöntem/Teknik	10	13%
Toplam	77	100

İletişim alanında yapılan doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntem ve tekniklerinin sayı ve yüzde dağılımlarının ele alındığı tablo 6'da tek bir yöntem ya da teknik kullanılan tezler 43 sayı ve % 56 oran ile en yüksek değere sahip bulunmaktadır. İki yöntem veya teknik kullanılan tezler 23 tez ve % 30 oran olarak görülürken, üç yöntem veya teknik kullanılan tezler 10 tez ve % 13 oran olarak gözlemlenmiştir. Araştırma yöntem ve tekniklerinin belirtilmediği 1 tez çalışması bulunmuştur. Araştırma yöntemi ve araştırma tekniği kullanılmakla birlikte tezde araştırma metodolojisinin ayrı bir bölüm olarak yer almadığı 8 tez çalışması görülmüştür.

İletişim alanında kullanılan araştırma yöntem ve teknikleri literatür taraması ile incelenip, alanda yapılan doktora tez çalışmaları değerlendirildiğinde iletişim alanındaki doktora tezlerinde araştırma yöntemi olarak saha araştırması ve içerik analizi yöntemlerinin yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür. Saha araştırması ile yapılan doktora tezlerinde araştırma tekniği olarak anket kullanıldığı gözlemlenmiştir.

İletişim alanında yapılan doktora tezleri incelendiğinde haber analizleri, web sitesi ve sosyal medya çözümlenmeleri gibi konularda içerik analizi yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda içerik analizi yönteminin özellikle Gazetecilik anabilim dalında tercih edildiğinden söz edilebilmektedir. İnternet ve yeni medya kullanımının artmasıyla birlikte yöntem olarak internet etnografisinin de kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Yeni iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte online anket tekniği ve internet etnografisi yönteminin de kullanım oranının artabileceği ileri sürülebilir. İletişim alanında yapılan tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımlarından elde edilen veriler sonucunda en fazla sayıda doktora tezine sahip olan bölümün Halkla İlişkiler ve Tanıtım olduğu gözlemlenmiştir. Saha araştırması yönteminin en çok Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünde kullanılan bir yöntem olduğu görülürken içerik analizi yönteminin en çok Gazetecilik anabilim dalı doktora tezlerinde kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı, iletişim alanında kullanılan yöntem ve teknikleri araştırıp, iletişim alanında yapılan tezleri inceleyerek, alanda kullanılan yöntem ve teknikler hakkında iletişim bilimine yeni bilgiler kazandırarak alanın gelişimine katkıda bulunmaktır. Araştırma sonucunda iletişim alanına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Araştırmanın tarih aralığı olarak 2013-2018 yılları arasındaki doktora tezleri belirlenmiştir.

İletişim alanında yapılan doktora tezleri incelendiğinde yöntem ve teknik kavramları açısından bir ayırım yapılmadığı, kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Araştırma metodolojisinin ayrı bir bölüm olarak yer almadığı tezlerin varlığı tespit edilmiştir. Araştırma yöntemi ya da araştırma tekniği belirtilmiş olmakla birlikte araştırma metodolojisinin ayrı bir bölüm olarak yer almadığı tez sayısı 8 olarak bulunmuştur. 2013-2018 yılları arasında iletişim alanında yapılmış olan doktora tezlerinin yıllara göre dağılımları incelendiğinde 2013 yılından 2017'e doğru sürekli olarak tez sayılarında azalma olduğu görülmüştür. Ancak 2018 yılı itibarıyla erişime açılan tez sayısında artış ile birlikte iletişim alanına da yansıdığı görülmüştür. 2013-2017 aracılığındaki azalmanın sebebinin erişime açık izinli doktora tezlerinin incelemeye alınmasından dolayı erişime açık olmayan tez sayısının fazla olabileceği öngörülebilmektedir.

İletişim bilimleri alanı içerisinde yer alan tüm Anabilim dallarındaki doktora tezleri incelendiğinde en çok kullanılan araştırma yöntem ve tekniklerinin saha araştırması, anket, görüşme ve içerik analizi olduğu görülmüştür. Doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntemi ve araştırma tekniği sayılarından elde edilen veriler sonucunda tek bir yöntem ya da teknik kullanılan tez sayısının en yüksek orana sahip olduğu gözlemlenmiştir. İletişim alanında tezlerde kullanılan yöntemlerde ve tekniklerde geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla karma yöntem ya da nicel ve nitel yöntemin bir arada kullanımına olanak tanıyan çalışmaların varlığı gözlenmiştir. Bu durum iletişim alanında tez çalışmalarında araştırma yöntemlerine verilen önemin giderek arttığını gösterebilmektedir.

Tez çalışmalarına bakıldığında iletişim alanındaki çalışmalarda saha araştırması yöntemi ve anket tekniğinin kullanımının yıllara göre arttığı gözlenmiştir. Özellikle Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim dalında yapılan tez çalışmaları incelendiğinde saha araştırması yönteminin kullanıldığı tezlerde anket tekniğinden yararlandığı gözlenmiştir. Çerçeveleme analizinin ise haber analizlerinin yapıldığı doktora tezlerinde içerik analizi yöntemiyle birlikte kullanıldığı görülmüştür. Bu çalışmanın iletişim alanında kullanılan araştırma yöntemleri ve teknikleri konusuna katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Sonuç olarak literatür taraması ve incelenen doktora tez çalışmaları değerlendirildiğinde iletişim alanındaki doktora tezlerinde araştırma yöntemi ve araştırma tekniği kavram ayrımının yapılmadığı ileri sürülebilmektedir.

Kaynakça

Alıyanak, Bükür Z. (2015). "Etnografik ve Çevrimiçi Etnografi". (117-163). Mutlu Binark (Ed.), Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri. 2. basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Arıkan, R. (2011). Araştırma Yöntem ve Teknikleri. 1. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. Arslanoğlu, İ. (2016).

Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri. Gazi Kitabevi: Ankara.

Atabek, Ü., ve Atabek, G. (2007). Medya Metinlerini Çözümlemek. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Aydın, İ., ve Torusdağ, G. (2014). "Türkçe Öğretimi Çerçevesinde Yazınsal Bir Metin Çözümleme Örneği Olarak Refik Halit Karay'ın Garip Bir Hediye'si", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. S.3/4 s.109- 134.

Aziz, A. (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri. 7. basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Başkale, H. (2016). "Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenilirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi". Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi (DEUHFED), 9, 1, 23-28.

Berg, B., ve Lune, H. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Hasan Aydın (Çev.), 8. baskı. Konya: Eğitim Kitabevi.

Bilgin, N. (2006). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar. 2. baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bilim, Y. (2007). "Göstergebilim ve Nitel Yöntemlerde Kullanımı, Avantaj ve Dezavantajları" (123-134). Yüksel, Atilla, Mil, Burak, Bilim, Yasin (Ed.), Nitel Araştırma Neden Nasıl Niçin?. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çokluk, Ö., Yılmaz, K., ve Oğuz, E. (2011). "Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi". Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi. 4,1, 95-107.

Erdoğan, İ. (2003). Pozitivist Metodoloji. Ankara: Erk Yayıncılık.

Erdoğan, İ. (2012). Pozitivist Metodoloji ve Ötesi. 3. baskı. Ankara: Erk Yayıncılık.

Erken, F., Atabek, N. (2016). "Suriye Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçeveselenişi", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 42, 77-94.

Geray, H. (2006). Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş. 2. baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gür, T. (2013). "Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi". Zeitschrift für die Welt der Türken./ Journal of World of Turks, C.5, s.1.ss. 185-202.

Karasar, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 24. basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kılıç, D. (2007). "Türk Basınında İran Nükleer Krizi'nin Sunumu? Haberlerin Çerçeveselenmesi", Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 6, 67-78.

Kurtuluş, K. (2010). Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Neuman, L. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri 2. S. Özge (Çev.), 6. Basım, Ankara: Yayın Odası. Özüdoğru, Ş.

(2014). "Nitel Araştırmanın İletişim Araştırmalarında Rol ve Önemi Üzerine Bir Deneme", Global Media Journal. 4,8, 260-275.

Pushkin, M. (2015). *Steampunk: Reinventing Identity Of The Future-Past*. Unpublished Phd Thesis. Yeditepe University Institute of Social Science.

Saruhan, Ş.C., ve Özdemirci, A. (2016). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*. 4. Baskı. İstanbul: Beta Basım A.Ş. Türnüklü, A.

(2000). "Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. S.24, 543-559.

Uyanık, E. (2016). "İletişim araştırmalarının tarihçesine bakış", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, 58-76.

Wodak, R., ve Meyer, M. (2009). *Methods For Critical Discourse Analysis*. Sage.

Yengin, Deniz (2017). *İletişim Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri ve Uygulamaları*. İstanbul: Der Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>